

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Dušan Škodič

PLANINSKO-ZGODOVINSKI
VODNIK

Meja na razvodnici

Ob stoletnici podpisa
rapalske pogodbe

1920–2020

Kazalo

Zakaj pisati o rapalskem obdobju	9
Namen vodnika	11
O varovanju rapalske meje	13
O gradnji mejnika na Turnu pod Razorjem	16
Utrjevanje rapalske meje	18
O kontrabantu	19
Nekaj uporabnih napotkov za gibanje po rapalski meji	23
Določanje rapalske meje	26
Zasnova vodnika	28
Peč	33
Potek rapalske meje	34
Rateče	37
Omrežje cest in poti	38
Kategorije mejnih prehodov	40
Alpski zid in Rupnikova linija	41
Visoka Ponca	45
Italijanske vojašnice	46
Kotovo sedlo	51
Utrjevanje meje v gorah	52
Jalovška škrbina	53
Prve zelo zahtevne zavarovane poti	54
Mala Mojstrovka	57
Meja na Vršiču	58
Vršič	61
Koče v Julijskih Alpah	62
Dovška vratca	65
Planinci in meja v Julijskih Alpah	66
Luknja	69
Triglavski spor	70
Triglav	75
Vojaški objekti pod Triglavom	76
Dolič	81

Dolina Zadnjica	82
Prehodavci	85
Trentarji in Italija	86
Velika vrata	89
Trenta skozi oči domačina	90
Kal	93
Odmevno zavzetje Krna med prvo svetovno vojno	94
Lanževica	98
Vojaški ostanki okoli Komne in Bogatina	99
Bogatinsko sedlo	101
Visokogorska obrambna vojašnica nad Dobrenjščico	102
Nadzor meje v zimskih razmerah	103
Vrh Škrli	105
Londonski sporazum	106
Tolminski Kuk	108
Strah na jugoslovanski strani	109
Prelaz Škrbina	111
Gibanje v obmejnem pasu v gorah	112
Globoko	115
Italijanizacija	118
Šija	121
Ljubezan ob Rapalski meji	122
Rodica	125
Gorski tek mimo vojašnice Millequaranta	126
Matajurski vrh	129
Bohinjski predor in železnica v Podbrdu	130
Koča na Črni prsti	131
Čez Suho	133
Bohinjska železnica	134
Triglavska železnica	135
Na Kalu	137
Bohinj in Brdo po prvi svetovni vojni	138
Vrh Bače	141
Sorica kot primer spreminjanja meje	142
Dravh	145
Petrovo Brdo	150

Plajšter	151
Utrdba Porezen	152
Hoč	153
Najdaljša slovenska vas	154
Hum nad Davčo	155
Tihotapske zgodbe	156
Bičkarjev vrh	158
Usodni tirolski priimki	159
Vojaški objekti okoli Črnega vrha	160
Črni vrh	161
Blegoš v rapalskem obdobju	162
Kovk	164
Italijanska zasedba vasi pod Blegošem	165
Mrovljev mah	167
Strateški umik stotnika Salvija	168
Vrhovec pod Ermanovcem	171
Tragične tihotapske zgodbe	172
Nova Oselica	175
Mali kontrabant	176
Kocjanovš nad Lanišami	177
Rapalska meja na Mrzlem Vrhu	178
Mrzlik pri Mrzlem Vrhu	181
Žiri, obmejni kraj	182
Breznica	185
Ljubezan na Vrsniku	186
Kratkotrajni tromejnik	187
Spodnji Vrsnik	189
Ravne pri Žireh	190
Ravne	191
Matjaževe kamre in Zavratac	192
Zavratac	195
Živahni mejni prehod v Tratah	196
Trate	197
Žejna dolina	198
Kmetov dol	199
Mehki trebuh pri Hotedršici	200

Novi Svet	201
Claustra Alpinium Iulianum	202
Škrle pri Kalcah	205
Casermeta De Cesaris	206
Grčarevec	207
Gradnja Rupnikove linije	208
Liplje pri Lazah	209
Planina, najpomembnejši mejni prehod	210
Planina	213
Grad Hasberg	214
Hribce	217
Unška koliševka in njeni labirinti	218
Stražnik	220
Zgodba Nuše Kerševan	221
Veliki Javornik	223
Italijanski pritisk na Slovence	224
Čela	227
Izkušnja s škvadristi	228
Suhi vrh	230
Nepregledni gozdovi Javornikov	231
Kozlovka	233
Dogajanje na Javornikih nekoč in danes	234
Lačnik	236
Zgodba Josipa Scheina	237
Veliki vrh	238
Tihotapljenje živine na Notranjskem	239
Leskovi lazi	241
Grad Snežnik	242
Leskova dolina	245
Gabriele D'Annunzio	246
Veliki Vavkovec	249
Zadnji mejnik na slovenskih tleh	250
Paravičeva miza	253
Uporabljeni viri	254

Pogled s Ciprnika na Rateče in nad njimi Peč.
Mejno črto prepoznamo po od daleč vidni poseki.

Peč

Prvi od glavnih mejnikov rapalske meje na naših tleh je posebnež. Edini je na točki, ki je predstavljala in še vedno predstavlja tromejo med Italijo, Avstrijo in Slovenijo oziroma med predhodnicami današnjih držav. Mejniki ni originalen, nadomestni je bil postavljen kasneje na istem mestu kot prvotni, ki je bil valjaste oblike.

Peč, Tromeja

Opis: Vzpon začnemo v Ratečah. Sledimo oznakam za Tromejo. Do vrha gremo po makadamski cesti, lahko pa pot skrajšamo po strmejši pešpoti ali naredimo kombinacijo obeh za vzpon in sestop. Na vrhu je veliko leseno znamenje, tromejnik stoji nekaj korakov stran.

Glavni mejnik

NADMORSKA VIŠINA
1509 m

VIŠINA IZHODIŠČA
870 m

VIŠINSKA RAZLIKA
640 m

WGS 84 MEJNIKA
N 46,52228
E 13,7143

IZHODIŠČE
Rateče

Dosežemo jo po cesti skozi Kranjsko Goro. V križišču desno v središče vasi, kjer na primernem mestu parkiramo.

WGS 84 izhodišča
N 46,49739
E 13,70500

ČAS HOJE
Vzpon po cesti 2 h
Po pešpoti 1.45 h
Sestop 1.30 h
Skupaj 3.30–4 h

ZAHTEVNOST
Lahka označena pot.

ZEMLJEVIDA
Julijske Alpe, zahodni del, PZS,
1 : 50.000; Triglavski narodni
park, PZS, 1 : 50.000

Potek rapalske meje

Čistokrvno gorsko poreklo severnega dela rapalske meje nakazuje povprečna višina vseh glavnih mejnikov, ki krepko presega povprečno višino Slovenije. Najnižjo točko je mejna črta dosegla na Planinskem polju, 447 m, najvišjo na vrhu Triglav, 2864 m. Povprečna nadmorska višina enainšestdesetih glavnih mejnikov znaša več kot 1300 m.

Nekoliko skrajšano je rapalska meja potekala tako: s Peči nad Ratečami se je spustila v Rateče in se na drugi strani Zgornjesavske doline vzpela preko Ponc do V koncu špice. Preko Kotovega sedla je šla na Jalovec in naprej na Malo Mojstrovko. Prečila je prelaz Vršič in vršiško cesto, nadaljevala mimo Prisojnika in Kriške stene proti Luknji in navzgor po grebenu. Tekla je v bližini zahtevne planinske poti čez Plemenice in dosegla vrh Triglava. Od tam se je spustila na Dolič, šla mimo Kanjavca na Prehodavce in na greben Lepega Špičja, tako da je Dolina Triglavskih jezer ostala na jugoslovanski strani.

Meja je prečila dalje čez Kal in Lanževico na Bogatinsko sedlo, kjer se je obrnila proti vzhodu na greben Tolminsko-Bohinjskih gora, po katerem je dokaj natančno sledila razvodnici. S Soriške planine se je mejna črta spustila na Petrovo Brdo, preko Hoča (Porezen je ostal italijanski) šla visoko nad Davčo in čez današnje smučišče Cerčno.

Tu je meja prišla v osrednji del. Vrh Blegoša je po umiku italijanske vojske 1921 pripadel Jugoslaviji. V nadaljevanju je meja zaobjela Sovodenj in skočila na Sivko, se obrnila proti jugovzhodu na Medvedje Brdo, se spustila proti Hotedršici in do Kalc nad Logatcem. Mimo Grčarevca je sledila glavni cesti ob vznožju Planinske gore. Prečkala je cesto v Planini in nadaljevala ob Planinskem polju čez hrib Stražnik pri Cerknici. Na Velikem Javorniku je zapustila osrednji del, saj se to začnejo gozdovi južnega dela meje. Ta del je prečkal eno najbolj sklenjenih gozdnih površin v Sloveniji. Gre predvsem za dve veliki enoti, dolgi greben Javornikov in prostrano območje Snežnika. Tu tudi stoletje pozneje skorajda ni naselij. Tod je bila razvita lesna industrija, ki je uspešno delovala tudi v času razmejitve, seveda pa še bolj proslulo tihotapstvo, saj je bilo obsežne gozdove in poti po njih, ki so bile znane le domačinom, skoraj nemogoče nadzorovati.

Težave pri nadzoru meje v južnem delu je predstavljalo tudi zelo zapleteno cestno omrežje. To je bilo ponekod zgrajeno na novo. Danes, ko meje ni, omrežje gozdnih cest daje vtis velikega kaosa, saj so bile predvojne ceste grajene v smeri vzhod-zahod, v rapalskem obdobju pa zaradi meje v smeri sever-jug. Italijanska vojska je področje skušala nadzorovati, zato je v nepreglednih gozdnih zgradila vrsto utrdb in poljskih jarkov, povezanih v velik obrambni sistem.

Meja je v zadnjem delu proti Kvarnerskemu zalivu šla čez hrib Škodovnik in skozi Leskovo dolino ter obšla Snežnik, ki je ostal italijanski. Od tod

današnja južna meja s Hrvaško izmenično malce prestopa na eno ali drugo stran rapalske meje. Za Paravičevo mizo, južno od Gomanc, se rapalska meja usmeri proti Reki in dokončno zapusti ozemlje Slovenije.

Edini okrogli mejnik rapalske meje, Peč-Tromeja
Vir Ilustrirani Slovenec

Odlivanje betonskih mejnikov na jugoslovanski strani pri Hotedršici, leta 1921, delo so dobili tudi domačini. Vir knjiga Tomaža Pavšiča Ob stari meji